

Kulturdepartementet
Medieavdelingen
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

19.12.2011
Deres referanse: 2006/06698 ME/ME2 LAB:elt
Vår referanse: 11-486

Høring - ytringsfrihet og medieansvar i en ny mediehverdag (NOU 2011:12)

1. Innledning

Norsk Journalistlag (NJ) er organisasjonen for redaksjonelle medarbeidere og frilansere som har journalistikk som hovedyrke. Medlemmer i NJ forplikter seg til å utøve sitt yrke på grunnlag av retten til fri informasjon og hensynet til faglig integritet. Vi arbeider for å verne om ytringsfriheten, den redaksjonelle uavhengighet og medlemmenes journalistfaglige interesser.

NJ viser til departementets høringsbrev vedrørende Medieansvarsutvalgets arbeid. Innstillingen berører kjerneområdene for journalistikkens arbeidsvilkår her i landet, og det er derfor med stor skuffelse Norsk Journalistlag avgir en uttalelse som i all hovedsak går i mot forslagene fra flertallet. **Etter NJs mening har lovutvalgets flertall ikke forstått pressens rolle i samfunnet, og dette bør etter vår oppfatning være et alvorlig tankekors for departementet som nå skal ta fatt på i det videre arbeidet med disse spørsmålene.**

For bedre å ivareta ytringsfriheten i media, har bransjen i 12 år ventet på en fremtidig medieansvarslov. Etter Ytringsfrihetskommisjonens innstilling i 1999 er det jevnlig blitt avlevert samstemte anbefalinger, se blant annet *St.meld. nr. 26 (2003-2004)*, *Innst.S. nr. 270 (2003-2004)*, *Innst.O. nr. 36 (2007-2008)*, *Ot.prp. nr. 22 (2008-2009)* og *NOU 2009:1*, som forsterker argumentasjonen om at en slik lov vil være et hensiktsmessig redskap for å få gjennomført den påkrevde oppryddingen på medierettsområdet. Jf. **vedlegg 1** som viser NJs illustrasjon av mediefeltet. At Medieansvarsutvalgets flertall likevel velger å se bort fra disse utredningene om hvordan ytringsfrihet og ansvar bør møtes i en ny mediehverdag, mener vi er kritikkverdig.

Hovedpoengene i vår høringsuttalelse er at:

- NJs hovedinnvending mot flertallets forslag er at det ikke skilles mellom journalistiske massemedier og sosiale medier. Vi ønsker en fremtidig medieansvarslov med samme anvendelsesområde som mediefridomslova (punkt 3).
- NJ mener det er en klok avgjørelse ikke å foreslå et statlig medieombud (punkt 4).
- NJ går imot flertallets forslag om opphevelse av det objektive redaktøransvaret for redaksjonelt stoff på papir og i kringkasting. Vi støtter prinsipalt mindretallets forslag om en ny regel om et *teknologinøytralt eneansvar* for redaktøren vedrørende redaksjonelt innhold. Subsidiært ønsker vi å gjøre *kontrollansvaret* for redaktøren *teknologinøytralt*, og dermed utvide dagens redaktøransvar til også å gjelde for det redaksjonelle stoffet i de digitale massemediene (punkt 5).
- NJ går imot utvalgets forslag om at det skal være en oppgave for bransjen selv og den enkelte redaktør, frivillig å påta seg ansvar for brukerskapt innhold i de digitale massemediene. Av hensyn til pressens troverdighet og behovet for en velfungerende offentlig debatt, ønsker NJ at det skal etableres en lovmessig plikt å ha et *objektivt kontrollansvar for redaktøren* også for de redaksjonelle mediens digitale debatter. Med en slik ordning vil også ytreren bli ansvarlig for eget brukerskapt innhold. NJ stiller ikke krav til forhåndsredigering. Poenget må være at redaktøren forpliktes til å holde et visst selvstendig oppsyn med de digitale debattene, og så raskt som mulig redigere eller slette ulovlig brukergenerert innhold (punkt 6).
- NJ støtter mindretallets forslag om et lovbestemt unntak fra foretaksstraff i journalistiske massemedier (punkt 7).
- NJ mener utvalget burde ha vurdert kildevernreglene i forhold til bevisplikt overfor andre offentlige myndigheter enn domstolen, og et vern om ikke-kildeavslørende upublisert materiale (punkt 8 b).
- NJ støtter prinsipalt mindretallets forslag om et *absolutt* kildevern supplert med bestemmelser om lovfestet taushetsplikt for de som kjenner kildens identitet, samt etterforskningsforbud. Subsidiært ønsker vi en utvidelse av anonymitetsretten med taushetsplikt, samt etterforskningsforbud, men gjennom en videreføring av dagens *begrensede* rett til kildevern (punkt 8 c).
- Innstillingen tar utgangspunkt i en hel rekke rettslig ukorrekte påstander og disse gjenspeiles i flertallets forslag, blant annet den feilaktige påstanden om at redaksjonelle massemedier aldri har hatt noen straffesanksjonert plikt til å ha en redaktør (punkt 2 a).

- Utvalget kommer med konkrete lovforslag på områder som uttrykkelig ligger utenfor mandatet, for eksempel om å justere skyldkravet om krenkelse av privatlivets fred (punkt 2 b).
- En rekke punkter i mandatet er ikke besvart av utvalget, blant annet oppgaven med å sikre at det alltid bør finnes noen som kan holdes ansvarlig for en aktuell ytring (punkt 2 c).

2. Hva gikk galt med utvalgsarbeidet?

a) Det er liten tvil om at innstillingen tar utgangspunkt i en rekke rettslig ukorrekte påstander. Dette har nødvendigvis fått direkte konsekvenser for flertallets forslag, eller rettere sagt mangel på forslag.

På side 19 i innstillingen hevdes det for eksempel at «I lovverket er skillet mellom redigerte og ikke-redigerte medier også til stede, men fungerer ikke på samme måte som en bærebjelke.» Et slikt klart skille finnes imidlertid i den gamle og nye straffeloven om redaktøransvaret, kildevernreglene i tviste- og straffeprosessloven, lov om redaksjonell frihet i media (heretter mediefridomslova), veiledninger fra Europarådet eller praksis fra Høyesterett og Den europeiske menneskerettsdomstolen om henholdsvis ærekrenkelsesreglene, Grunnloven § 100 og Den europeiske menneskerettskonvensjonen (heretter EMK) artikkel 10. Sistnevnte rettspraksis vil vi komme nærmere tilbake til under punkt 3.

På samme side i innstillingen legger utvalget videre til grunn at «Lovgivningen har aldri oppstilt noen plikt til å ha en redaktør. Det har kommet til gjennom lov om redaksjonell frihet (2009), men plikten er ikke-sanksjonert.» Denne feilaktige påstanden er blant annet en direkte årsak til flertallets resonnement rundt redaktøransvaret (for eksempel innstillingen side 25 og 78), og har altså fått svært alvorlige konsekvenser. Slike feil, der utvalget helt overser bestemmelser i den gamle straffeloven § 429 første ledd, § 270 annet ledd og kringkastingsloven § 6-2, skulle naturligvis ikke ha funnet sted i et så viktig lovarbeid.

I innstillingen på side 19 hevdes det i tillegg at mediefridomslova «gir redaktøren frihet under ansvar». Dette ukorrekte utgangspunktet har også fått konsekvenser for flertallets anbefaling om at en opphevelse av redaktøransvaret uansett vil fanges opp av bestemmelsene i mediefridomslova (for eksempel side 57, 71, 73 og 80). For å motbevise at denne loven regulerer redaktørens ansvar, men kun dreier seg om redaksjonell frihet, viser vi til *Ot.prp. nr. 19 (2007-2008) side 20*, der det heter:

«Medan føremålet med reglane i straffelova er å sikre at det er mogleg å peike ut ein rettsleg ansvarleg for det som blir publisert, vil føremålet med denne regelen vere å sikre at det i alle medium som blir omfatta av lova blir peika ut ein person som skal ha den uavhengige stillinga i høve til eigar og anna føretaksleiing som lova føreskriv.»

b) Det er etter Norsk Journalistlags oppfatning også kritikkverdig av utvalget å komme med konkrete forslag på områder som uttrykkelig ligger utenfor mandatet. Det heter for eksempel i mandatet at «Utvalget skal legges til grunn gjeldende materielle regler som grensene for yttringsfrihet, herunder gjeldende regler om (...) privatlivets fred.» Disse reglene ble for ikke lenge siden revidert i tilknytning til ny straffelov, jf. *NOU 2002:4 side 321, Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) side 148-150 og Innst.O. nr. 73 (2008-2009) side 24*, og er ikke engang trådt i kraft ennå. Det er derfor med stor undring vi registrerer at utvalget likevel foreslår å justere skyldkravet i ny straffelov § 267 og ny skadeserstatningslov § 3-6 om krenkelse av privatlivets fred fra forsett til uaktsomhet.

I begrunnelsen benytter også utvalget på side 78-79 i denne sammenheng en argumentasjon som kan gi inntrykk av at lovgiverne ikke innså hvilke konsekvenser dette ville skape for reglene om privatlivets fred. Sannheten er imidlertid at holdningen om å fjerne straff for ærekrenkelser verken var ny eller kontroversiell, men på linje med både tidligere lovforarbeider, politiske utspill, internasjonal rettsutvikling de siste ti årene og i samsvar med høringsuttalelser fra både Riksadvokaten, Advokatforeningen og alle presseorganisasjonene, jf. *Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) side 157-168 og Innst.O. nr. 73 (2008-2009) side 26 og 30*.

c) Et ytterligere alvorlig ankepunkt er likevel at en rekke elementer i mandatet rett og slett ikke er besvart av utvalget. Når det heter at «Dagens regler om plassering av ansvar for ytringer (...) er kompliserte og fragmenterte», at retts-situasjonen for «(e)lektronisk formidling av ytringer via Internett (...) dessuten er usikker» og at utvalget «bør sikre at det alltid finnes noen som kan holdes ansvarlig for en aktuell ytring», kan flertallet umulig ha forstått hva de har gjort ved kun å oppheve gjeldende ansvarsregler, uten å foreslå nye regler på området.

Etter NJs oppfatning har utvalget også gjort en dårlig jobb vedrørende mandatets presisering av å skulle sammenligne norsk medielovgivning med erfaringer fra andre nordiske land. Etter vårt syn hadde det naturlige i et slikt arbeid vært å redegjøre grundig for gjeldende rett på området i alle de andre nordiske landene. På bakgrunn av at dette knapt er berørt i innstillingen, mener vi departementet bør ta ansvar for at en slik etterlengtet gjennomgang blir utført. En slik nødvendig utredning vil kunne tydeliggjøre behovet for å få en fremtidig norsk medielovgivning i tråd med øvrig nordisk medielovgivning.

3. Utvalget skiller ikke mellom journalistiske massemedier og sosiale medier

Norsk Journalistlags hovedinnvending mot flertallets forslag er den manglende forståelsen av journalistikkens betydning i samfunnet og våre medlemmers profesjonsfaglige ståsted – også i fremtiden. NJ vil advare mot forestillingen om at de sosiale medier kan erstatte den rolle de redaksjonelle medier har når det gjelder informasjon og samfunnsdebatt. De sosiale mediene er kommunikasjonskanaler, ikke profesjonell journalistikk. Vi vil i det følgende derfor argumentere mot flertallets anførsel på side 70, om at et skille i lovgivningen mellom de mediene som er omfattet av mediefridomslova og andre medier «vil kunne lede til en forskjellsbehandling som fra et rettspolitisk perspektiv er meget uheldig.»

Journalister arbeider på vegne av publikum. I motsetning til andre yrere svikter journalister sin oppgave dersom de blir et redskap for bestemte interesser i samfunnet, enten det er myndigheter, næringsinteresser eller andre. Som professor *Martin Eide* skriver i sin ferske bok *Hva er journalistikk*, (2011) side 86:

«Når yrkesutøvere påberoper seg profesjonalitet, er det grunn til å ta dem på alvor og be om kvalitet. Det er også grunn til å fastholde spørsmål som: Hva er det journalistikken kan som ingen andre gjør like godt? Hva kan den profesjonelle journalisten by på som ikke borgerjournalisten og bloggeren kan varte opp med? Jo, den institusjonelle forankringen gjør ideelt sett journalisten til en garantist for relevant informasjon håndtert i henhold til noen kriterier og kvalitetsstandarder.»

Journalisters yrkesidentitet er knyttet til de presseetiske normene, og det fastslås i NJs medlemskriterier fastslås en forpliktelse til å følge det normative grunnlaget i Vær Varsom- og Tekstreklameplakaten. I tillegg publiseres journalistikken under redaktørens ansvar. Dette er journalistiske kvalitetskrav som frittstående yrere, som for eksempel bloggere, twittrere og nettdebattanter på ulike fora, ikke stilles overfor.

I omtalen av journalistiske massemedier legges det til grunn en erkjennelse av at mediene ikke bare er bedrifter for økonomisk inntjening, men samfunnsinstitusjoner med en forpliktende virksomhet. Den profesjonelle journalistikken er ikke en tilfeldig praksis, men en forpliktende virksomhet med en institusjonell forankring. Pressen har en demokratisk nøkkelrolle. Det handler om et samfunnsoppdrag. Journalistikken er et offentlig gode; eller som Ytringsfrihetskommisjonen uttrykker det i *NOU 1999:27 side 55*:

«Det at det er en «public service» innebærer en forpliktelse for det offentlige eller for det kollektive organ til å legge til rette for at et slikt system kan utvikles og betjene de formål som er satt av samfunnet, åpen informasjonstilgang og fri meningsutveksling.»

Behovet for mediens samfunnsrolle har også blitt stadfestet av domstolene. Både Høyesterett og Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) har understreket at massemediene utgjør et institusjonalisert system for samfunnskritisk viderefremming og plattform for debatt, og at en fri og uavhengig presse er blant de viktigste grunn- elementene for en demokratisk styreform. Høyesterett uttalte for eksempel i *Rt 2002 side 764 (side 773)*:

«I den avveiningen som må foretas i forhold til artikkel 10, bør utgangspunkt tas i pressens grunnleggende funksjon i et demokratisk samfunn, både som sentral utøver av ytringsfriheten og som den viktigste arena for andres bruk av denne frihet. Det inngår i pressens rolle å avsløre maktmisbruk, ulovligheter og uhederligheter i første rekke hos representanter for samfunnsmessige institusjoner og organisasjoner, offentlige så vel som private. Den skal – som det uttrykkes i flere avgjørelser av EMD – være «a public watchdog».»

Menneskerettsdomstolen har senere formulert dette standpunktet slik i den uautoriserte oversettelsen av *EMD Tønsbergs Blad AS og Haukom 2007 avsnitt 82*:

«En særlig viktig faktor for rettens avgjørelse i denne saken, er den vesentlige funksjonen pressen fyller i et demokratisk samfunn. Selv om pressen ikke skal overskride visse grenser, særlig med hensyn til andres omdømme og rettigheter og behovet for å forhindre at fortrolig informasjon avsløres, er det likevel dens plikt å formidle – på en måte som er i samsvar med dens plikter og ansvar – informasjon og tanker om alle saker som har allmenn interesse.»

Behovet for ivaretagelsen av den frie og uavhengige journalistikken, er i tillegg bakgrunnen for mediefridomslova. Som det heter i forarbeidene til loven i *Ot.prp. nr. 19 (2007-2008) side 15 og 23*:

«Lova må (...) avgrensast til medium der sterke samfunnsmessige omsyn talar for slik lovregulering. Det som talar for ei lovregulering på dette området er særleg ønsket om å styrkje media sin demokratiske funksjon som kanalar for informasjon og meiningsdanning (...) Departementet legg difor til grunn at lova som utgangspunkt bør avgrensast til dei media som har som føremål å drive journalistisk produksjon og formidling av nyhende, aktualitetsstoff og debatt. (...) Dette vil avgrense mot meir eller mindre «private» nyhendetenester på nettet, f.eks. bloggar.»

Alt dette tilsier etter Norsk Journalistlags oppfatning at et skille i lovgivningen mellom de massemediene som er omfattet av mediefridomslova og andre medier nettopp fra et rettspolitisk perspektiv er nødvendig. **NJ ønsker derfor en fremtidig medieansvarslov med samme anvendelsesområde som mediefridomslova.**

4. Personvern i media: Medieombud og selvdømmesystem

Norsk Journalistlag mener det er en klok avgjørelse av Medieansvarslovutvalget ikke å gå inn for opprettelsen av et statlig medieombud. Det er heller ikke lenge siden Personvernkommissjonen i *NOU 2009:1* også avviste dette. Sverige, Irland, Nederland og Sør-Afrika er de eneste land som har ordninger som kan ligne litt på slike ombud. Den helt sentrale forskjellen er likevel at ingen av dem er statlige, men mer eller mindre en del av mediernes selvjustis. I demokratiske rettsstater kan yringer kun kontrolleres med basis i lov og innenfor den rettssikkerhet som selvstendige og uavhengige domstoler garanterer gjennom kontradiksjon og muntlige forhandlinger. Slik bør det etter NJs oppfatning også være her i landet i fremtiden.

Vi er enige med lovutvalget i at den norske selvdømmeordning fungerer godt, men tar avstand fra utvalgets påstand på side 36 om at presseetikken alene er «redaktørens ansvarsområde». Journalistene representerer en viktig kraft i den journalistiske virksomhet. Få yrkesgrupper har vært sterkere pådrivere for arbeidet med å utvikle sin egen yrkesetikk enn journalister. Dette har vært en styrke både for forholdet mellom pressemedarbeidere og redaktører, og for norske massemedier. At journalister har et selvstendig presseetisk ansvar, og dessuten en reservasjonsrett mot oppdrag som strider mot egen overbevisning, har bidratt til å heve presseetikken standard i landet. Et sterkt profesjonsetisk engasjement blant journalistene er avgjørende for pressens troverdighet. Skal publikum ha tillit til en journalist, må man være trygg på at den redaksjonelle medarbeideren er uavhengig og fri i sin journalistiske virksomhet, uten bindinger til kilder eller maktsentra utenfor redaksjonen, og at journalisten ikke har personlige interesser å ivareta gjennom sin virksomhet, jf. flere av punktene i Vær

Varsom-plakatens kapittel 2 om journalisters integritet og ansvar. På samme måte er det klart at kildevernprinsippene i punktene 3.4 og 3.5 er en personlig plikt for journalistene, ikke avledet av redaktørens plikter.

De presseetiske normene gir med andre ord ingen dekning for at yrkesetikken er redaktørens ansvar alene, for journalister er noe langt mer enn produksjonsmedarbeidere uten presseetisk tilhørighet til utøvelsen av sitt samfunnsoppdrag.

5. *Det strafferettslige redaktøransvaret*

a) Norsk Journalistlag går imot flertallets forslag om opphevelse av det objektive redaktøransvaret. På bakgrunn av at mediefridomslova ikke er en lov som regulerer redaktørens ansvar, jf. punkt 2 a) over, vil en annullering av redaktørens ansvar uavhengig av om ytreren selv kan holdes ansvarlig eller ikke, *for det første* svekke redaktøren som viktig institusjon. Bestemmelsene om det objektive redaktøransvaret tjener så vel pressens samfunnsrolle som ytringsfriheten. Ansvarsformen har betydning for samfunnet som helhet, og bidrar til å strukturere den profesjonelle journalistikken og realisere idealene som ligger til grunn for prinsippet om pressefrihet. Gjennom det objektive ansvaret synliggjøres med andre ord de institusjonaliserte mediens demokratiske rolle.

Opphevelsen av det objektive redaktøransvaret kan *for det andre* påvirke innholdet og kvaliteten i den offentlige samfunnsdebatten. Ansvarsformen forutsetter at redaktøren har kjennskap til innholdet i det medium han har redigeringsansvaret for, jf. for eksempel *Kyrre Eggen, Ytringsfrihet (2002) side 765*. Det er med andre ord det å være i en formell posisjon som gir ansvaret. De objektive reglene er utformet på grunnlag av redaktørens ansvar for kvalitetssikring og redigering av det redaksjonelle innholdet. Flertallets forslag om kun et subjektivt ansvar for redaktøren, sikrer dermed ikke de preventive mekanismene med rutiner for den redaksjonelle virksomhet som det objektive ansvaret krever.

Flertallet har *for det tredje* likeledes helt rett når det på side 67 hevdes at «Om straffeloven § 431 fjernes, kan det tenkes at det i teoretisk forstand skal mer til før redaktøren kan holdes strafferettslig til ansvar under visse av særlovgivningens mangeartede bestemmelser med grenseflate mot ytringer som kan forekomme i media.» Det skyldes jo at det objektive ansvaret rekker lenger enn det som følger av den generelle ansvarslæren, jf. for eksempel *St.meld. nr. 26 (2003-2004) side 158*. Redaktørens samfunnsrolle tilsier at han påtar seg større ansvar enn de alminnelige rettsreglene legger til grunn. Det objektive redaktøransvaret vil dermed også for fremtiden gi et sterkere vern enn lovgivningens bestemmelser om ulovlige ytringer i forhold til for eksempel vern om privatlivets fred og rikets sikkerhet, domstollovens forbud mot fotografering i straffesaker og brudd på referatforbudet og taushetspålegget, forbudene mot diskriminerende og hatefulle ytringer, forbudet mot grove voldsskildringer og utgivelse av pornografi, forbudet mot oppfordring til lovbrudd, samt åndsverklovens forbud mot offentliggjøring av personbilde.

Sist, men ikke minst er avskaffelsen av det objektive ansvaret et problem for kildevernets eksistens. Hvis redaktøren kun skal falle tilbake på straffelovens alminnelige bestemmelser om skyld, vil det ikke lenger være samme aksept for anonyme ytringer og kildevern. Selv om kildevernet er en personlig rett for journalistene, ikke avledet av redaktørens, jf. *Rt 1992 side 39 (side 47)* og *EMD De Haes & Gijsels-saken 1997 avsnitt 55*, betyr dette vernet i praksis at det er redaktøren som overtar ansvaret for ytringer som publiseres anonymt. Kildevernets mål derfor ledsages av det objektive redaktøransvaret, jf. *Ot.med. nr. 2 (1912) side 27-28*, *Ot.prp. nr. 28 (1950) side 31 og 42-43*, *Innst.O. VII (1951) side 2-3*, *NOU 1988:2 side 14* og *Ot.prp. nr. 55 (1997-98) side 17*. Da redaktøransvaret ble skjerpet i 1958, var det nettopp et resultat av at kildevernet ble utvidet syv år tidligere, jf. *Innst. fra Straffelovrådet (1955) side 7* og *Ot.prp. nr. 5 (1958) side 3*. Forståelsen av denne sammenhengen mellom det objektive redaktøransvaret og kildevernet uteblir hos flertallet.

Til slutt vil vi her legge til: Skulle man ta på alvor flertallets uttalelser på side 73 og 77, om at et objektivt ansvar for redaktøren vil kunne komme i konflikt med både EMK artikkel 6 om retten til en rettferdig rettergang og EMK artikkel 10 om ytringsfrihet, skulle medielovgivningen i alle de andre nordiske landene for lengst vært opphevet. Et slikt resonnement som flertallet bygger på har ikke belegg i medierettslige kilder.

b) NJs hovedmål er en fremtidig medielovgivning der alle journalister kan jobbe innenfor de samme rammevilkårene. Det betyr at vi trenger et regelverk som er i takt med den teknologiske utviklingen. Vi ønsker derfor at det objektive redaktøransvaret skal gjøres teknologinøytralt, og dermed også gjelde for det redaksjonelle stoffet i de digitale massemediene. Hverdagen for journalister i dag er at de jobber i mediehus hvor de oftest produserer saker til flere plattformer – til papiravis, radio, tv, nett, mobil og lesebrett. NJ ønsker et grunnprinsipp om at rammebetingelsene for den profesjonelle journalistikken skal være de samme på alle plattformene journalisters saker publiseres på.

Det er ikke tvil om at de norske nettavisene spiller en viktig rolle som informasjonskilder og debattfora i samfunnet. For eksempel viste TNS Gallups undersøkelse om lesertall for perioden juli 2010/juni 2011, at den daglige dekningen for samtlige målte redaksjonelle nettsteder vokste med syv prosent fra året før. I presseetikken er redaktøransvaret teknologinøytralt. Pressens Faglige Utvalg har siden 2001 behandlet klagesaker mot nettbaserte medier som er tilknyttet Norsk Presseforbunds grunnorganisasjoner. Når det gjelder den profesjonelle nettjournalistikken, er p.t. 167 norske medier registrert som nettaviser hos Mediebedriftenes Landsforening. Etter vår oppfatning trenger vi en lovgivning som er i takt med medievirkeligheten, slik dette er anbefalt i *NOU 1999:26 side 102 og 150-151*, *NOU 1999:27 side 187*, *NOU 2002:4 side 307*, *St.meld. nr. 26 (2003-2004) side 163*, *Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) side 155* og *NOU 2009:1 side 101*.

Konsekvensen av at det særlige redaktøransvaret ikke gjelder for digitale massemedier, er at vi i norsk rett ikke har et logisk samsvar mellom reglene som gir redaktørene redaksjonell frihet og reglene som gir redaktørene ansvar. Mediefridomslovas formål er å sikre at det redaksjonelle innholdet i massemediene utelukkende skal være basert på uavhengige journalistiske vurderinger. Lovens hovedbestemmelse regulerer kompetanseforholdet mellom redaktøren på den ene siden og eier på den andre. I henhold til mediefridomslovas virkeområde gjelder den

redaksjonelle friheten for redaktører i nettbaserte medier som har en tilsvarende funksjon som de tradisjonelle mediene; med andre ord de digitale massemediene som driver journalistisk produksjon. Da må, etter NJs oppfatning, de samme redaktørene være underlagt et plattformuavhengig redaktøransvar.

Siden norsk lovgivning allerede har en definisjon i mediefridomslova § 2 første ledd nr. 3 og kildevernreglene i tvisteloven § 22-11 tredje ledd b) i.f. og straffeprosessloven § 125 femte ledd i.f. som fanger opp den profesjonelle nettjournalistikken, er det naturlig at denne også videreføres som omfangsbestemmelse i tilknytning til reguleringen av et medienøytralt redaktøransvar. Dette vil innebære at blant annet hjemmesider til ulike offentlige etater, private organisasjoner og selskaper eller privatpersoner, vil falle utenfor bestemmelsens anvendelsesområde, jf. *Ot.prp. nr. 19 (2007-2008) side 17* og *NOU 2009:1 side 121*.

c) For i størst mulig grad å ivareta pressefriheten, støtter Norsk Journalistlag prinsipalt mindretallets forslag om en ny regel om et teknologinøytralt eneansvar for redaktøren vedrørende redaksjonelt stoff. Ved siden av at det kan argumenteres med at denne ansvarsordningen tydeliggjør redaktørens ansvar for journalistikken som publiseres, er bakgrunnen for at Sverige opererer med et velfungerende «ensmansvar» at denne ordningen anses å styrke ytringsfriheten:

For det første gir ansvarsformen den opprinnelige ytreren større mulighet for anonymitet. Ordningen forsterker beskyttelse av kilder som har behov for å være anonyme, ved at de oppnår rettslig immunitet ved redaktørens eneansvar. Dette kan selvsagt – i visse tilfeller – bidra til at kilder kan våge å fortelle det man vet. Men hovedhensynet er at eneansvaret verner kilden mot represalier. Prinsippet om journalisters selvstendige rett til kildevern, jf. punkt 5 a) over, står selvfølgelig like grunnstøtt under et slikt ansvars-system, jf. svensk lovgivning. Journalister kan derfor gi et selvstendig bindende løfte om anonymitet til kilder. Deretter blir det opp til redaktøren om kildens informasjon skal videreformidles under disse betingelsene.

Flertallet har *for det andre* helt rett når de på side 105 understreker at «Generelt kan man anta at en bred krets av mulige ansvarssubjekter kan ha en «chilling effect.» Som Ytringsfrihetskommisjonen understreker, vil det å avgrense kretsen av mulige ansvarssubjekter i media fremme ytringsfriheten. Kommisjonen skriver om konsentrasjon av ansvar i *NOU 1999:27 side 186* at:

«Jo flere som kan gjøres ansvarlig, jo mindre faktisk ytringsmulighet får den opprinnelige ytreren. En stor krets av ansvarssubjekter inviterer dermed til former for privat sensur og kontraheringsnektelse.»

Når redaktøren har en suveren styringsrett over hva som skal publiseres, bør han *for det tredje* også bære et tilsvarende suverent ansvar for lovligheten av publiseringen. I mediefridomslova § 4 heter det at, innenfor mediets formålparagraf og definerte grunnsyn, er det redaktøren som skal ta avgjørelser om den daglige redaksjonelle driften og de løpende journalistiske beslutningene. Da bør også det strafferettslige ansvaret tilligge den som tar avgjørelser og har siste ordet ved publisering. Eneansvaret omfatter kun det publiserte. Handlinger som utføres av journalister vil fremdeles være omfattet av de alminnelige ansvarsreglene. Journalister vil dermed fortsatt ha det utøvende ansvaret for arbeidsprosessen og kildebehandlingen som går forut for publiseringen, jf. punkt 4

over. Som tidligere leder i Svenska Journalistförbundet, Agneta Lindblom Hulthén, skriver om det svenske eneansvaret i e-post referert i innstillingen på side 72:

«Tvingar fram policy och förhållningssätt för redaktionen – alla kan inte ha sina egna uppfattningar och tolkningar. Fråntar inte den enskilde journalisten hans/hennes etiska ansvar.»

For det fjerde gjør eneansvaret det enkelt for en krenket å identifisere den ansvarlige, noe som igjen er antatt å bidra til en raskere behandling i rettssystemet. Det er ofte flere personer som står bak en sak eller publisering. Profesjonell journalistikk er mye teamarbeid. Det er da vanskelig å utpeke hvem som egentlig er ansvarlig for det ene utsagn som kanskje er lovstridig og krenkende. For å lette denne prosessen, er det behov for en lovgivning som bygger på at redaktøren har kjennskap til mediets innhold.

Når Norsk Journalistlag går inn for en ordning med eneansvar for redaktøren, er det med utgangspunkt i hva vi mener er til det beste for det oppdrag journalistikken har. Vi ville ikke ha gått inn for en slik ordning hvis vi var enige med flertallet på side 72, om at et eneansvar vil «overkjøre» journalistene. Ordningen skal selvsagt ikke endre på forholdet mellom redaktør og journalist, eller svekke den enkelte journalists forpliktelse til og muligheter for å ivareta sin integritet og etiske ansvarsfølelse, slik dette er nedfelt i Vær Varsom-plakaten, blant annet gjennom punkt 2.5 om at en redaksjonell medarbeider kan nekte å benytte uetiske metoder i den journalistiske arbeidsprosessen. Det gjør det heller ikke i Sverige. Det svenske journalistforbundet har kun positiv erfaring med ordningen, og mener den fungerer godt i forhold til journalistenes rolle. Som Lindblom Hulthén skriver i sitatet:

«Det skyddar mot själensur hos journalisterna. En person kan koncentrera sig på ansvarsfrågorna och journalisterna kan koncentrera sig på innehållt i saken.»

Reservasjonsretten er også nedfelt i de svenske kollektivavtalene og de Etiske regler for press, radio og tv kap. II, punkt 6:

«Beakta journalistavtalens bestämmelse om att medarbetare inte får åläggas att skriva mot sin övertygelse eller utföra förödmjukande uppdrag.»

Det er samtidig sikker EMD-praksis at staten er forpliktet til å sikre – gjennom lovgivning og domstolsprøving – at private arbeidsgivere ikke griper inn i sine ansattes ytringsfrihet i strid med EMK artikkel 10, jf. *EMD Fuentes Bobo mot Spania 2000*. Som kjent omfatter denne friheten også retten til å bestemme om en ytring skal avgis (den negative ytringsfrihet). Særlig i tilknytning til journalisters ytringsfrihet, har Menneskerettsdomstolen i *EMD Manole & andre mot Moldova 2009*, presisert i *avsnitt 103* at:

«The protection of Article 10 extends to employed journalists and other media employees. An employed journalist can claim to be directly affected by a general rule or policy applied by his employer which restricts journalistic freedom (...) A sanction or other measure taken by an employer against an employed journalist can amount to an interference with freedom of expression (...).»

d) Subsidiært ønsker vi å gjøre *kontrollansvaret* for redaktøren teknologinøytralt. Med andre ord utvide dagens redaktøransvaret til også å gjelde for det redaksjonelle stoffet i de digitale massemediene, jf. punkt 5 b) over. Det vil si at nettavisenes redaktører her – som ellers i pressen – ikke vil bli ansvarlig dersom de kan bevise at de har iverksatt tilstrekkelige tiltak for å føre kontroll med innholdet i publiseringen.

6. *Medienes ansvar for brukerskapt innhold*

Norsk Journalistlag går imot utvalgets forslag om at det skal være en oppgave for bransjen selv og den enkelte redaktør, frivillig å påta seg ansvar for brukerskapt innhold i de digitale massemediene. Av hensyn til pressens troverdighet og behovet for en velfungerende offentlig debatt, ønsker vi at det skal være en lovmessig plikt til å ha et *objektivt kontrollansvar for redaktøren* også for de redaksjonelle mediens digitale debatter. Med en slik ordning vil også ytreren bli ansvarlig for eget brukergenerert innhold.

I motsetning til utvalget, som på side 91 mener redaktørstyrte mediers tydelige ansvar for brukergenerert innhold vil «skyve debattene ut av den redigerte sfæren», mener NJ at et slikt redaktøransvar tvert imot vil tydeliggjøre og ivareta de digitale mediens anseelse og samfunnsoppdrag. Dette vil skape et klart skille mellom profesjonelle medier som tar samfunnsansvar, og debatter som reises i sosiale medier eller i blogg-sfæren. Dette har mediene selv i økende grad blitt klar over, kanskje særlig etter terrorangrepet 22. juli. Erfaringen i pressen er at de gode debattene på nett er de som dyrkes frem av en aktiv redaksjon – som setter viktige temaer på dagsordenen, som luker ut de mest useriøse aktørene og innleggene, og som driver debatten frem gjennom ulike kontroll- og redigeringsformer. Dersom de redaksjonelle mediens digitale debatter skal kunne sette dagsorden, må de foredles og drives frem. Vi mener de profesjonelle massemediene ikke blir satt på sidelinjen med et objektivt redaktøransvar for de digitale debattene – snarere tvert imot.

Redaktøransvaret omfatter «alle ytringer i publikasjonen uavhengig av om disse stammer fra journalister i redaksjonen, leserinnlegg eller annonser», jf. *Kyrre Eggen, Ytringsfrihet (2002) side 765*. Ansvaret gjelder også for direkte kringkasting (motsatt lagt til grunn av flertallet på side 91), ettersom redaktøren ikke kan frita deler av mediet fra dette ansvaret, jf. *NOU 2009:1 side 121*.

Hvis et objektivt redaktøransvar for brukerskapt innhold i nettavisene innføres, er det et viktig poeng for oss at kildevernet også vil gjelde for disse digitale debattene, jf. *Rt 2010 side 1381* og punkt 5 a) over. Medier som formidler andres anonyme ytringer, bør etter NJs oppfatning ikke kunne påberope seg et slikt vern uten at en redaktør samtidig påtar seg ansvaret for uttalelsene. Kildevern lar seg vanskelig forsvare i situasjoner hvor ingen kan holdes ansvarlig for ytringens lovlighet.

Argumentene for ordningen med eneansvar for redaktøren i forhold til redaksjonelt stoff, jf. punkt 5 c), passer ikke i forhold til brukerskapt innhold. Derimot foreligger flere argumenter mot et slikt eneansvar for de digitale debattene: Ytrerenes ansvar for eget brukerskapt innhold forsvinner, og det kan dermed legges til rette for utnyttning. Vi vil i tillegg anta at det vil kunne være en krenkelse av EMK artikkel 8, dersom staten ikke også kan holde ytreren ansvarlig for et eventuell brudd på privatlivets fred.

Av hensyn til yttringsfriheten bør man etter NJs mening være forsiktig med å gjøre de tekniske medhjelpere ansvarlige for ulovlige yttringer, jf. *St.meld. nr. 26 (2003-2004) side 163*. Her sikter vi til telekommunikasjonsselskaper, nettverter og aksessleverandører som kun sitter på kommunikasjonsfasilitetene, jf. *NOU 1999: 26 side 151-152* og *NOU 1999: 27 side 188*. Deres funksjon består ene og alene av transport av yttringer. Redaktør-rollen kan ikke sammenlignes med dette.

I tråd med Høyesterett i *Rt 2010 side 1381* vil Norsk Journalistlag ikke detaljregulere hvordan redaktøren skal praktisere ansvaret for brukerskapt innhold i nettmediene. Vi stiller ikke krav om forhåndsredigering. Flertallet trår rettslig feil når de på side 89 hevder at et objektivt redaktøransvar for de redaksjonelle mediens digitale debatter vil «fungere som krav om forhåndsmoderering.»

Poenget må være at redaktøren forpliktes til å holde et visst selvstendig oppsyn med de digitale debattene, og så raskt som mulig redigere eller slette ulovlig brukergenerert innhold. Førstvoterende (*avsnitt 43*) ga i denne sammenheng sin tilslutning til den ankende parts anførsel (*avsnitt 18*) om at:

«Innlegg på DinSide er undergitt redaksjonell kontroll. Hvordan redaktør-oppgaven er utøvet i praksis, er irrelevant for kildevernet. På Internett utøves den redaksjonelle kontrollen på ulike vis. I denne saken er det utøvet en samtdiskontroll.»

Kontrollen kan etter Norsk Journalistlags oppfatning gjøres på ulike måter, for eksempel gjennom redigering før publisering, og/eller bruk av moderatører, filterprogram, stenging av debatt om enkelte temaer, mulighet for utestenging av personer etc. Men ordningen angir en grenseoppgang i forhold til nettverter og de som leier ut lagringsplass på nettet («hosting»), der ehandelslovens system legger opp til at disse først blir ansvarlige når de utenfra er blitt anmodet om å redigere eller slette ulovlige innlegg. Når det gjelder det objektive redaktøransvaret for brukergenerert innhold i nettavisene, vil redaktøren i henhold til NJs ønske ha en selvstendig plikt til å holde et visst tilsyn med de digitale debattene.

7. Foretaksstraff mot medievirksomheter

NJ støtter mindretallets forslag om et lovbestemt unntak fra foretaksstraff i journalistiske massemedier. Av hensyn til prinsippet om redaksjonell uavhengighet mener vi foretaksstraff er lite egnet overfor mediebedrifter hvor det finnes et redaksjonelt ansvar hos redaktøren. Foretaksstraff er i første rekke innført for å ha en effektiv reaksjonsform i saker der det kan være vanskelig å peke ut en personlig ansvarlig, som ved for eksempel ulovlig forurensing og økonomisk kriminalitet, jf. for eksempel *Rt 2004 side 1457 (avsnitt 20)*. I mediasaker foreligger derimot redaktøransvaret.

Foretaksstraff har også som formål å motivere foretakene til bedre internkontroll, jf. gammel straffelov § 48 a) og ny straffelov § 27. Heller ikke dette hensynet passer etter NJs oppfatning på det medierettslige området. Tvert imot står det i direkte motstrid til prinsippet om redaksjonell frihet, slik dette er nedfelt i mediefridomslova. Loven gir et rettslig vern som innebærer at redaktøren har full beslutnings- og instruksjons-

myndighet i redaksjonelle spørsmål. Hva som faller innenfor dette begrepet, er nærmere definert i *Ol.prp. nr. 17 (2007-2008) side 23*:

«Avgjerder i «redaksjonelle spørsmål» vil først og fremst femne retten til å avgjere kva som skal publiserast i mediet – inkludert utval av materiale, presentasjon av oppfatningar, vinklingar osv. Også avgjerder om bruk av journalistiske arbeidsmetodar, om upublisert materiale skal overleverast til politi/påtalemakt osv må reknast som redaksjonelle spørsmål i denne samanhengen. Praksis etter Redaktørplakaten vil kunne vere retningsgivande for kva som er å rekne som «redaksjonelle spørsmål» etter lova.»

Forutsetningen for at foretaksstraff dermed skal kunne komme til anvendelse i mediasaker, nemlig at representantene for pressen må ha handlet «på vegne av» medieeierne, er med andre ord etter vår oppfatning ikke tilstede. Foretaksstraff for eiere av massemedier omfattet av mediefridomslova, bør etter Norsk Journalistlags syn derfor ikke benyttes i norsk rett ved spørsmål av redaksjonell art.

8. Kildevern og anonymitetsrett i media

a) Den sentrale begrunnelsen for dagens kildevernregler er ønsket om en fri og åpen informasjonsformidling og meningsdannelse. Det rettslige vernet er etablert for ikke å tørke ut massemedienes informasjonskanaler og undergrave pressens samfunnsrolle som «vaktbikkje», jf. for eksempel *EMD Goodwinsaken 1996 avsnitt 39*.

Norsk Journalistlag er overrasket over at utvalget foreslår at når det gjelder hvem som skal kunne vise til kildevern, skal disse reglene være formålsstyrt og knyttet til ytringer med «et journalistisk formål». Forslaget står i sterk kontrast til Personvernkommissjonens forslag om at et medium uten ansvarlig redaktør, ikke kan ha et lovbeskyttet kildevern, jf. *NOU 2009:1 side 121*. NJ kan ikke forstå hvordan utvalget har tenkt å løse denne ordningen rent praktisk. Vi kjenner ikke til noen andre land i verden med en løsning der enhver med såkalte «journalistiske ambisjoner», i ytterste konsekvens for eksempel kriminelle bloggere på sine private hjemmesider, vil kunne dekke seg bak et profesjonelt kildeverninstitutt. Som det heter i Veiledningen til Recommendation No. R (2000) 7 of the Committee of Ministers to member states on the right of journalists not to disclosure their sources of information kapittel II Commentary, Definitions, punkt 10:

«The protection of the confidentiality of sources of information is limited to journalists, due to their role and importance in the information process and the public's right of information by the media and hence directly via work of journalists.»(Vår understrekning.)

Europarådets ministerkomité's anbefaling bør tillegges betydelig rettskildemessig vekt all den tid Den europeiske menneskerettsdomstolen både i *EMD Nordisk Film & TV-saken 2005* og *EMD Sanoma Uitgevers-saken 2009* har henvist til den. Sistnevnte avgjørelse, som for øvrig er en Grand Chamber-avgjørelse, har i *avsnitt 29* til og med lagt ved rekommandasjonens fulle tekst. At kildevern kun kan gjelde de profesjonelle mediene, er igjen uttrykkelig uttalt av Europarådets parlamentariske forsamling i Recommendation 1950 (2011) The protection of journalist's sources, punkt 15:

«The right of journalists not to disclose their sources of information is a professional privilege, intended to encourage sources to provide important information to journalists that they would not give without a commitment to confidentiality. The same relationship of trust does not exist with regard to non-journalists, such as individuals with their own website or web log. Therefore, non-journalists cannot benefit from the right of journalists not to reveal their sources.»(Igjen vår understrekning.)

Når det i utvalgets mandat står at de særlig skal vurdere “Det saklige virkeområdet for reglene om kildevern», mener NJ at istedenfor å foreslå kildevern for alle og enhver med såkalt «journalistisk formål», burde utvalget *for det første* heller ha vurdert kildevernreglene i forhold til bevisplikt overfor andre offentlige myndigheter enn domstolen, jf. punkt b) under, og *for det andre* et vern om ikke-kildeavslørende upublisert materiale, jf. punkt c) under:

b) Dagens norske kildevernregler gjelder kun overfor domstolen. Overfor andre offentlige myndigheter finnes det særbestemmelser om bevisplikt, for eksempel overfor Konkurransetilsynet etter konkurranse- og pristiltaksloven, til ligningsmyndighetene etter ligningsloven, til Kredittilsynet etter verdipapirhandelsloven og til Markedsrådet eller Forbrukerombudet etter markedsføringsloven. Gjeldende kildevernbestemmelser er i juridisk teori antatt også å gjelde overfor disse forvaltningsorganene, jf. for eksempel *Fredrik Sejersted, Konstitusjon og inkvisisjon – om Stortingets innkallingsrett etter Grunnloven § 75 b) (1998) side 456* og *Kyrre Eggen, Ytringsfrihet (2002) side 329*. Den rettslige forankringen for dette er imidlertid EMK artikkel 10, ikke en analogisk anvendelse av kildevernreglene. Bestemmelsene som pålegger journalister bevisplikt overfor disse kontrollmyndighetene, må derfor tolkes innskrenkende av hensyn til EMK artikkel 10, hvor kildevernet også gjelder overfor andre offentlige myndigheter enn rettsapparatet, jf. *NOU 1997:19 side 106* og *Rekommandasjon (2000) 7 kapittel II, punkt 42*.

En svensk ordning, jf. punkt d) under, vil derimot ivareta kravene i EMK artikkel 10 om at kildevernet også gjelder overfor andre offentlige myndigheter enn domstolen. Den norske ordningen vil da kunne bli i tråd med Veiledningen til Rekommandasjon (2000) 7 kapittel II, punkt 42, der det heter:

«The requirements stipulated in this Principle should be respected and applied by all public authorities and at all stages of any proceedings where the right of non-disclosure might be invoked by journalists. Such stages may include investigations by the police or prosecutor, court proceeding, parliamentary or political committees of enquiry and other bodies with the power to compel witnesses, as well as review procedures upon appeal or at higher instances.»

c) Journalister vil ofte sitte med observasjoner, dokumenter, filmopptak, fotografier og lignende som kan være til nytte for politiets etterforskning. De norske kildevernreglene får kun anvendelse når denne informasjonen avslører medienes anonyme kilder, jf. *Ot.prp. nr. 55 (1997-98) side 39-40*. Ved begjæring om utlevering og bruk av tvangsmidler i tilknytning til upublisert materiale som ikke inneholder slike opplysninger, følger det av norsk rettspraksis at kildevernet ikke er anvendelig, jf. for eksempel *Rt 1996 side 1375* og *Rt 2007 side 1507*.

Flertallet påpeker i innstillingen på side 132 at: «Som Metodekontrollutvalget påpeker, bør man nok ta «høyde for at det *kan* komme avgjørelser fra EMD der det gis et visst vern til ikke-kildeavslørende journalistisk materiale». (Vår understrekning.) Det som imidlertid er det korrekte sitatet fra Metodekontrollutvalgets innstilling, jf. *NOU 2009:15 side 335*, er at: «Det må imidlertid tas høyde for at det *kan* komme avgjørelser fra EMD der det gis et visst vern til ikke-kildeavslørende journalistisk materiale». (Vår understrekning.)

Etter NJs oppfatning har allerede EMD åpnet opp for at også upublisert materiale kan ha et visst vern, selv om det ikke er like sterkt som i kildevernsaker. I *EMD Nordiske Film & TV-saken 2005* uttalte Domstolen (*side 11*):

«Seen in this light, the applicant company was ordered to disclosure its journalistic source of information. Rather, it was ordered to hand over part of its own research-material. The Court does not dispute that Article 10 of the Convention may be applicable in such a situation and that a compulsory hand over research material may have a chilling effect of journalistic freedom of expression. [...] On the other hand, the Court is not convinced that the degree of protection under Article 10 of the Convention to be applied in a situation like the present one can reach the same level as that afforded to journalists, when it comes to their right to keep their sources confidential [...]»

Etter NJs mening er derfor den kategoriske avvisningen i norsk rett av at upublisert materiale kan ha et vern, ikke i tråd med EMDs forståelse av EMK artikkel 10, og bør endres. Begrunnelsen for kildevernreglene vil også kunne ha relevans når det gjelder vern av upublisert materiale. Det finnes situasjoner der innsamlingen av informasjon er basert på at materialet utelukkende vil bli brukt i journalistisk øyemed. I slike situasjoner kan det etter vår oppfatning være problematisk for arbeidsvilkårene til den oppsøkende og kritiske presse om materiale alltid må stilles til disposisjon for politiet, dersom det kan ha betydning som bevis i en rettssak.

d) NJ støtter prinsipalt mindretallets forslag om et *absolutt* kildevern supplert med bestemmelser om lovfestet taushetsplikt for de som kjenner kildens identitet, samt etterforskningsforbud. Subsidiært ønsker vi en utvidelse av anonymitetsretten med taushetsplikt, og etterforskningsforbud, men gjennom en videreføring av dagens *begrensede* rett til kildevern.

Ny teknologi og lovgivning de siste årene har ført til sterkere press på journalistikkens arbeidsvilkår her i landet. Et eksempel på dette er åpningen for større bruk av politiets skjulte tvangsmidler. At myndighetene går bakveier og avdekker kilders identitet der anonymitet er lovet, innskrenker journalisters muligheter til uhindret å kunne innhente og motta viktig samfunnsinformasjon i fremtiden. Avsløres kilder som i fortrolighet har meddelt opplysninger til pressen, vil det kunne tørke ut journalistenes informasjonskanaler og undergrave mediernes samfunnsrolle. Antall kilder skjæres ned, informasjonen ensrettes, antall debattanter reduseres og informanter holdes borte fra den offentlige meningsutveksling.

Den europeiske journalistfederasjonen (EFJ) utarbeidet i 2008 en europeisk, komparativ oversikt som viste at nesten 100 land i verden har regler om pressens kildevern, enten i landets konstitusjon eller i lovregler. Sverige er et av de landene i Europa

som har gitt kildevernet sterkest beskyttelse, jf. for eksempel *Hans Danelius, Mänskligarättigheter i europeisk praxis (2002) side 332*. Norsk Journalistlag har ved flere anledninger vist til den svenske ordningen med ”meddelarskydd” og fremmet ønske om bedre balanse mellom reglene om taushetsplikt og reglene for vern av varslere. Også tidligere utredninger har foreslått at dagens kildevernregler bør suppleres med mer vidtrekkende bestemmelser om anonymitet og etterforskningsforbud, jf. *St.meld. nr. 26 (2003-2004) side 163 og 165 og Innst. S. nr. 270 (2003-2004) side 67*.

Journalister vil dermed som hovedregel ha taushetsplikt om kilders identitet. Det svenske ”meddelarskyddet” inkluderer som kjent også etterforskningsforbud, som innebærer at domstolen eller andre offentlige myndigheter som hovedregel ikke har rett til å foreta undersøkelser for å finne en anonym kilde, forfatter eller opphavsmann, eller for å bringe klarhet i hvem som ellers har bidratt til offentliggjøring av en ytring. Etterforskningsforbudet er straffesanksjonert. Vernet går altså lenger enn det vi er kjent med fra norsk rett, hvor kildevernet kun er formulert som en rett for journalister til å nekte å oppgi sin kilde, og ikke en plikt.

En innføring av en ordning hvor redaktører og journalister får taushetsplikt om identiteten til kilder som er lovet anonymitet, og et straffesanksjonert etterforskningsforbud, vil ikke rokke ved redaktøransvaret som kildevernets rettslige motstykke. Snarere tvert imot vil et eneansvar for redaktør legge forholdene bedre til rette for et utvidet kildevern, jf. punkt 5 c) over, men ikke være en forutsetning for anonymitetsretten. Et utvidet kildevern kan med andre ord også realiseres med en videreføring av dagens kontrollansvar for redaktøren.

e) Etter terrorangrepet 22. juli er det dessverre flere som har tatt til orde for å stramme inn anonymitetsretten. Norsk Journalistlag mener at størst mulig debatt om ethvert forhold av samfunnsmessig karakter er det virkemiddel som best kan hindre maktmisbruk, og som kan sikre at de formelle institusjoner fungerer i samsvar med demokratiske intensjoner. Vi mener således at begrunnelsen for kildevernet særlig kommer til uttrykk i situasjoner der samfunnet befinner seg i en unntakstilstand, eller når krisetider ellers gjør det nødvendig.

f) Fordi retten til å nekte å oppgi kildens identitet ikke bare gjelder situasjoner der kildens opplysninger er blitt publisert i massemediene, men også der disse kun har gitt journalister bakgrunnsinformasjon, jf. kildevernbestemmelsenes ordlyd «andre opplysninger» og *EMD Goodwinsaken 1996*, vil NJ anbefale at anonymitetsretten prosessuelt forblir regulert i prosesslovgivningen, og ikke i en fremtidig medieansvarslov med mediefridomslova som virkeområde.

At anonymitetsretten også gjelder for frilansere som ikke er tilknyttet noen redaksjon omfattet av mediefridomslova, jf. *EMD Weber & Saravia-saken 2006* og veilederen til Rekommandasjonen (2000) 7, kapittel II, punkt 13 (ii), samt på samme måte lærlinger og journaliststudenter, jf. *EMD Goodwinsaken 1996*, veilederen til Rekommandasjonen (2000) 7, kapittel II, punkt 12 og *Rt 2003 side 28*, taler også for at anonymitetsretten reguleres i prosesslovgivningen.

Av pedagogiske grunner vil vi da anbefale en alminnelig henvisningsbestemmelse fra medieansvarsloven til straffeprosessloven § 125 og tvisteloven §§ 22-11 og 22-12 første ledd. En slik lovteknisk løsning er nå blitt innført i en rekke lover av nyere dato, for

eksempel miljøinformasjonsloven § 3 første ledd. Dette vil innebære at vi blant annet kan få et regelverk som i Danmark, der man har en egen medieansvarslov, men hvor kildevernreglene er plassert i rettsplejeloven.

9. Annet

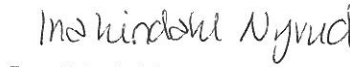
a) Utvalget kommer med noen mindre forslag til endringer om ansvarsbegrensninger for mediens tekniske medvirkere, medievirksomheters sivilrettslige ansvar og ansvarsfrihet for dekkende referat. Dette er etter Norsk Journalistlags oppfatning endringer uten noen avgjørende rettslig betydning i eksisterende lovgivning. Vi støtter hensiktsmessigheten av å la ansvarsbegrensninger for mediens tekniske medvirkere fremgå uttrykkelig i lov, jf. vår tidligere drøftelse i punkt 6, men mener en slik bestemmelse naturlig hører hjemme i en ny medieansvarslov. Vi har ingen innvendinger mot forslaget om medievirksomheters sivilrettslige ansvar. Når det gjelder forslaget om en særskilt regel om referatrett, tror vi imidlertid at dette kan skape et galt inntrykk av at denne retten ikke gjelder for andre offentlige dokumenter enn de som foreslås regulert.

b) NJ ønsker som tidligere nevnt en fremtidig medieansvarslov med samme anvendelsesområde som mediefridomslova. I tillegg til temaene som er drøftet i punktene over, finner vi det naturlig at en slik lov også innfører en registreringsplikt for den ansvarlige redaktør å lå ordningene i Sverige og Danmark. Svenske medier må registreres for å få utgivningsbevis og «grundlagsskydd» etter Tryckfrihetsförordningen og Yttrandefrihetsgrundlagen, og danske medier må ha «indgivet anmeldelse» til Pressenævnet for å komme innunder medieansvarsloven. En mulig norsk løsning vil være at det innføres en plikt for alle medier til å registrere seg i et eget register med navn og kontaktinformasjon for ansvarlig redaktør. Vi foreslår at ordningen enten administreres av presseorganisasjonene eller av et frittstående organ.

Med vennlig hilsen
for NORSK JOURNALISTLAG

Elin Floberghagen
leder

Ina Lindahl Nyrud
advokat

Vedlegg

Vedlegg 1

Lovtomme rom

- redaktøransvaret på nett
- * redaksjonelt stoff
- * brukerskapt innhold

Ny straffelov

- mediespesifikt redaktøransvar (papir & kringkasting)
- vern om privatlivets fred
- foretaksstraff

Mediefridomslova

- medienøytralt vern om redaksjonell frihet

Skadeserstatningsloven

- ærekrenkelseserstatning
- oppreisning

Straffe- og tvisteloven

- medienøytralt kildevern